

бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон Фармони.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” 2019 йил 29 апрелдаги ПФ-5712-сон Фармони.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунара таълимнинг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 187-сонли Қарор.

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 12 январдаги “Китоб махсулотларини чоп этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутлоаси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғибот қилиш бўйича комиссия тузиш тўғрисида”ги фармойиши.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада китобхонлик маданиятини ривожлантириш истикболлари, ўқувчиларнинг интеллектуал-маънавий даражасининг ўсишида китобхонлик маданиятининг дидактик имкониятлари таҳлил қилинган.

РЕЗЮМЕ

В статье проанализированы перспективы развития читательской культуры учащихся, раскрыты возможности и значение повышения уровня читательской культуры в интеллектуально-духовном развитии молодёжи.

SUMMARY

In the article the author analysed the development of reading culture of learners and the hidden abilities of students and the importance of increasing the level of reading culture in the intellectual-spiritual development of the youth..

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILARDA VATANPARVARLIK TUYG'USINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

A.I. Ismatov - katta o'qituvchi

F. Isroilova - katta o'qituvchi

Jizzax davlat pedagogika instituti

Таянч сўзлар: vatanparvarlik, axloq, vatan tuyg'usi, sodiqlik, insonparvarlik, el-yurt, milliy ana'ana, ota-bobolarimiz, xalq, millatlar, vatan.

Ключевые слова: патриотизм, нравственный, чувство родины, искренность, гуманитарный, страна, национальная традиция, предки, народ, нации, родина.

Key words: patriotism, moral, feeling of home land, sincerity, humanitarian, national tradition, ancestors, folk, nations, homeland.

Ma'lumki, xalqning vatanparvarlik tarbiyasi uzoq asrlar davomida shakllangan ajdod-avlodlarning axloqiy, ma'rifiy shakllanishi va kamolotida muhim o'rin egallab kelgan. Vatanparvarlik tuyg'usining inson taqdiridagi ahamiyati shundaki, u doimo o'zining hayotiyiligi, ta'sirchanligi, mehr-muruvvatligi bilan Vatanni mustahkamlashga, xalqni birlashtirishga xizmat qiladi. Vatanparvarlik tuyg'usi doimo hayot va inson muammolarini moddiy va ma'naviy jihatdan hal etishda o'z ta'sirchanligini namoyish etadi. Tarbiyaning dolzarb masalalarini yechishda asos bo'lib xizmat qiladi.

Vatanparvarlik tuyg'usi millatning barqarorligini ko'rsatuvchi va o'zbek xalqining qalbidan chiquvchi, mehr va muruvvat madaniyatini ifodalovchi fikrdir.

“Vatan tuyg'usi” kitobida yozilishicha, “vatanparvarlik, umuminsoniy qadriyatlariga sodiqlik, ularni asrab-avaylash bilan birga yangi zamon talablariga mos ravishda takomillashtirib boorish-taraqqiyot mezonini, milliy ravnaq asosi. Bunday ruhiyatdagi odam hech qachon bironiga tazyiq qilmaydi, shafqatsizlik va zo'ravonlik kab g'ayriinsoniy illatlarga hamisha nafrat bilan qaraydi. O'z tabiatiga mos ravishda bag'ri keng va muruvvatli bo'ladi”.

Darhaqiqat, vatanparvarlik tuyg'usi – insonlarning insonlarga nisbatan mehr-oqibatligi, saxovatligi, muruvvatligi, boshiga og'ir kun tushganda hamdardlik demakdir. Oynisa Musurmonovning ta'kidlashicha “vatanparvarlik insonning ezgu fikri, ezgu amaliy birligidir. Insonparvarlik – ona zaminida yashayotgan millatidan, ijtimoiy ahvolidan qat'i nazar barcha insonlarga nisbatan g'amxo'rlikdir”.

Pedagogik olimlarimiz to'g'ri ta'kidlashganidek, vatanparvarlik kasbi “Vatanni sevish, u bilan g'ururlanish, ona yurt erishgan muvaffaqiyatlardan quvonish, uning istiqboli uchun qayg'urish kabi his-tuyg'ularda yorqin namoyon bo'ladi”.

“Vatanparvarlik vatanga nisbatan sadoqat bilan xizmat qilish, uni dushmanlardan himoya etish, yurt tinchligini asrash, uning ozozdligi, mustaqilligi, ravnaqi va farovonligi uchun kurash, milliy manfaatlarni himoya qilishda ko'rinadi.

Vatanparvarlik - ona zaminga muhabbat, uni sevish, e'zozlash, vatan ravnaqiga har bir fuqaroning o'z hissasini qo'shishga erishishi. Vatanparvarlik-o'zbek xalqining madaniy meroslari, san'at, me'morchilik yodgorliklarini asrab-avaylash, uning tarixi va bugungi kundagi ahamiyatini bilish.

Vatanparvarlik - kishining tug'ilib o'shan, kamol topgan joy, zamin, o'lkaga bo'lgan muhabbatini, munosabatlarini ifoda etadigan ijtimoiy va ma'naviy-axloqiy xislatlari, fazilatlaridir.

Vatanparvarlik insonning o'z Vatanga muhabbatini va uni asrashga bo'lgan intilishini anglatadi. Ota-bobolarimiz, ulug' ajdodlarimiz va allomalarimiz Vatanga muhabbat va sadoqatini ifoda etish borasida ajoyib namunalar ko'rsatganlar. Jumladan, yurtimiz dovruqini dunyoga taratgan buyuk ajdodimiz Najmiddin Kubroning jasorati Vatanga fidoyilikning yorqin misoli bo'la oladi. Bu yurtdoshimiz Vatanga mo'g'ullar bosqinidan xabar topib, birinchilardan uning himoyasiga o'tlanadi.

Najmiddin Kubroning xalq orasidagi obro'-e'tiborini nazarda tutib, mo'g'ullar hukmdori unga shaharni tashlab, o'zi ixtiyor qilgan tarafdagi ketishini taklif etadi. O'z jonini saqlab qolish yo'lida Vatanni dushmanga topshirishni or deb bilgan alloma boshqichilarga qarshi jangga kiradi va mardlarcha tug' ko'tarib, lashkarni olg'a chorlab borayotgan holatda halok bo'ladi. U tug'ni shunchalar jon-jahdi bilan ushlagan ediki, bayroqni allomaning qo'lini kesib ajratib olganlar.

“Vatanni sevmok iymondandir”, degan hikmat bejiz aytilmagan. Demak, insonning o'zi tug'ilib o'sgan joyi, yurti, yor-do'stlari va yaqinlarini bog'lovchi Vatanni sevishi, ardoqlashi iymon ifodasidir. Shunday ekan, Vatanga muhabbat qo'yish, uni ardoqlash, asrash, uning ravnaqi yo'lida kuch-g'ayrat sarflash barchaning farzandlik burchidir.

Shunday ekan, boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish ta'lim mazmunini takomillashtirishda muhim o'rin tutadi. Bu jarayonda kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning vatanparvarlik, insonparvarlik va axloqiy ko'nikmalari malakalari ma'lum darajada shakllangan bo'ladi.

Sanab o'tilgan bu sifatlarni kichik maktab yoshidagi o'quvchilar ongiga singdirish uchun quyidagi shart-sharoitlarga amal qilish zarur:

-o'quvchilarda vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishni ijtimoiy hayot sharoitlari bilan bog'lab olib borish;

-o'quvchilarni ijtimoiy yo'naltirish, ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgan amaliy faoliyatini tashkil etish;

-ijtimoiy onglik ijtimoiy hayot vaziyatlaridan to'g'ri yo'l topib chiqish olish ma'naviyatlilik, komillik belgisi ekanligini tushuntirish;

-o'quvchilarda vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish, ijtimoiy faol etib tarbiyalashda boshlang'ich ta'limdagi fanlarning imkoniyatlaridan foydalanish;

-dars va darsdan tashqari jarayonidagi ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, tarbiyaviy ishlar uzviyligini ta'minlash;

-aniq faktlar va dalillarga ega bo'lgan misollar asosida vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish va h.k.

Ushbu fikrlarning xulosasi o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, demokratik jamiyat qurayotgan bir sharoitda boshlang'ich ta'limda kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Shu munosabat bilan boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishda ularda ijtimoiy munosabatlarga faol kirishish, o'z-o'zini anglash, milliy qadriyatlarini bilish kabi ko'nikma va malakalarini rivojlantirish muhim sanaladi.

Chunki, rivojlannish boshlang'ich ta'limda o'qitiladigan barcha fanlarning integratsiyalashayotgan, huquqiy demokratik davlat qurishga intilayotgan O'zbekiston Respublikasida ushbu jarayonda faol ishtirok eta oladigan, o'z mustaqil fikriga ega, g'oyaviy jihatdan yetuk o'quvchilarni tarbiyalash ta'lim tizimidagi dolzarb muammolardan sanaladi. Bugungi kunda boshlang'ich ta'limda o'quvchilarni "ommaviy madaniyat", diniy ekstrimizm, g'iyohvand singari salbiy illatlarga nisbatan immunitetni tarkib toptirish, ta'lim sohasida muhim ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni va tarbiyaviy ishlarni tashkil etish, shu asosda kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni vatanparvarlik, vatanparvarlik tuyg'ulariga ega bo'lgan, salbiy illatlarga qarshi faol kurasha oladigan etib tarbiyalash davr talabidir.

Demak, vatanparvarlik tuyg'usi kishilardagi ijobiy xislat bo'lib, Ozod va Obod Vatan, Erkin va farovon hayot qurishdek jarayonning faol ishtirokchisi bo'lishni talab etadi. Shuning bilan birga vatanparvarlik tuyg'usi nafaqat

vatanni asrash, uni sevrish, balki ijobiy ta'sir etuvchi faoliyati va qahramonlik namunasini hamdir.

Shuni aytish kerakki, boshlang'ich ta'lim o'quvchilarda hayotidagi dastlabki tizimli ravishda ta'lim va tarbiya berish bosqichidir. Chunki, boshlang'ich ta'limda o'quvchilarga ta'lim berish bilan birga ularning ongi, vatanparvarlik tuyg'ularining shakllanishida ham muhim davr hisoblanadi.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning vatanparvar, sofdil va adolatli, rahmdil, o'z vatanning jonkuyari, axloqiy fazilatlarini shakllanishi boshlang'ich ta'limdagi egallagan bilim va tarbiyalanishiga bog'liq. Shunga ko'ra boshlang'ich ta'lim oldida turgan vazifa o'quvchilarga bilim berish bilan birga murakkab tarbiyaviy ishlarni amalga oshirishlari lozim. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni vatanparvar shaxs bo'lib shakllanishida boshlang'ich ta'lim muhim rol o'ynashi ajralib turadi.

Vatanparvarlikni shakllantirishda o'quvchining faoliyati muhim o'rin tutadi. Ya'ni, o'quvchi o'z faoliyatida tahlil va tafakkur qilishi bilan katta ahamiyatga ega. Demak, vatanparvarlikni shakllantirishda unga mos sharoit yaratuvchi muhit va tarbiyaning roli nihoyatda yuksak.

Xulosa qilib aytganda, hozirgi kunda, boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari oldida muhim vazifalardan biri vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish uchun qulay muhit yaratish, o'zini-o'zi tarbiyalash, iroda va ishonch tuyg'ularini ular ongida shakllantirish bo'lib hisoblanadi. Shundagina bugungi ta'lim tizimi oldida turgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash kabi muhim masalalar o'z yechimini topadi. Bunday faoliyatga tayyorlash avvalo boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining zimmasiga katta mas'uliyatlar yuklaydi.

Adabiyotlar

1. Ochilova B. Milliy-manaviy yuksalishda meros, qadriyatlar va vorislik. - Toshkent: «Dstiqlol», 2009.
2. Bobomirzayev H. Xalq og'zaki ijodi va ta'lim-tarbiyaning samaradorligi. ИЛИИ КЎРСАТИЛМАГАН.
3. Mahkamov U.I. O'quvchilarning axloqiy madaniyatini shakllantirish muammolari. -T.: "Fan" 1995.
4. Mahkamov U.I. Axloq odob saboqlari. -T.: "Fan" 1994.
5. Mavlonova R.A. O'quvchilarning milliy ma'naviyatini shakllantirishda boshlang'ich ta'limning o'rni.
6. O'rta Osiyoda pedagogik fikr taraqqiyotidan lavhalar. -T.: "Fan" 1996.

РЕЗЮМЕ

Maqolada hozirgi kunda, boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari oldida muhim vazifalardan biri vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish uchun qulay muhit yaratish, o'zini-o'zi tarbiyalash, iroda va ishonch tuyg'ularini ular ongida shakllantirish haqida soz boradi. Shuningdek, bugungi ta'lim tizimi oldida turgan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash kabi muhim masalalar talqin qilingan.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается одна из главных задач, стоящих сегодня перед учителями начального образования, как создать благоприятные условия для развития патриотических чувств, самообразования, формирования силы воли и уверенности в себе. Обсуждается также важность патриотического воспитания младших школьников, являющимся актуальным в современной системе образования.

SUMMARY

One of the main tasks facing primary education teachers today is how to create comfortable conditions for the development of patriotic feelings, self-education, the formation of willpower and self-confidence. The author also discuss the importance of patriotic education for younger students that is considered to be actual in the modern education system.

ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИДА ПЕДАГОГИК МОНИТОРИНГНИНГ АҲАМИЯТИ

Г.Қ.Каримова – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори

Тошкент шаҳар халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва ularни малакасини ошириш ҳудудий маркази

Таянч сўзлар: педагогик мониторинг, шахсга йўналтирилган таълим, мониторинг, таълим-тарбия, кузатиш, назорат, таҳлил, инновация.

Ключевые слова: педагогический мониторинг, личностно-ориентированное обучение, мониторинг, воспитательный, наблюдение, анализ, контроль, инновация.

Key words: pedagogical monitoring, person-oriented education, monitoring, educational, observation, analysis, control, innovation

Ўзбекистонда умумий ўрта таълим муассасалари таълимини ривожлантиришнинг асосий мақсади таълимнинг ички тузилишини мазмунан такомиллаштиришдан иборат. Бу йўналишни татбиқ этишнинг зарурий шартларидан бири таълим соҳасида олиб борилаётган ислохотлар яъни, таълим жараёнининг шахсга йўналганлиги ва индивидуаллаштирилиши, таълим муассасаларининг хилма-

хиллиги ва таълим дастурларининг янгилиги, инновацион жараёнларни фаол қўллаб-қувватлаш ва жамиятнинг таълим фаолияти, таълимни ривожлантиришда фаол иштироки саналади.

Президентимиз Ш.М.Мирзиёев таъкидлаганларидек, "Таълим соҳасини ривожлантириш, ҳозирги давр талабига мослаштириш, эҳтиёжлар асосидаги таълим жараёнини ташкиллаштириш асосий мақсадимиздир.